

Verksamhetsbeskrivning Enheten för Riskvärdering av Växtskadegörare

[Anoplophora glabripennis](#)

Innehåll

Verksamhetsbeskrivning Enheten för Riskvärdering av Växtskadegörare	1
1 Inledning	3
2 Introduktion	4
2.1 Ökande global handel och klimatförändringar ökar riskerna.....	4
2.2 Växtskyddslagen och reglerade skadegörare	4
2.3 Bakgrund till bildandet av enheten för riskvärdering av växtskadegörare.....	5
2.4 Organisation.....	5
2.5 Avgränsningar.....	7
3 Utveckling av verksamheten	7
3.1 Arbetsprocess	7
3.2 Kompetensutveckling	7
4 Analys och kunskapssammanställning	8
4.1 Riskvärderingar (PRA)	8
4.2 Riskklassificeringar.....	8
4.3 Expertutlåtanden	9
5 Samarbete och kommunikation	9
5.1 Samverkan	9
5.2 Informationsspridning	10

1 Inledning

Den ökande globala handeln och klimatförändringarna har ökat riskerna för att nya växtskadegörare ska etablera sig i nya områden där de kan orsaka omfattande skador. Riskvärderingar är ett centralt verktyg för att skydda växter mot dessa skadegörare.

I Sverige är det Jordbruksverket som är den ansvariga myndigheten för riskhantering av reglerade växtskadegörare, och de växtskadegörare som har potential att bli reglerade. Enheten för riskvärdering av växtskadegörare vid SLU bildades för att tillhandahålla Jordbruksverket med oberoende vetenskapligt underlag för att understödja arbetet med att förebygga spridning och bekämpning av dessa växtskadegörare i Sverige.

Vår vision är att genom vetenskapligt grundad analys bidra till en effektiv nationell och internationell riskhantering av växtskadegörare med målet att minska skador på växter och växtmiljöer.

För att uppnå detta kommer enheten att:

- Tillhandahålla oberoende vetenskapligt underlag för riskhantering av växtskadegörare
 - Utföra riskvärderingar enligt internationell standard
 - Utföra riskklassificeringar
 - Göra expertutlåtanden
- Utgöra ett nationellt nav för relevant kompetens och data
- Utföra omvärldsbevakning
- Upprätthålla en god kommunikation med berörda aktörer och myndigheter både nationellt och internationellt
- Sprida information om enhetens verksamhet

I denna verksamhetsbeskrivning sätts enhetens verksamhet in i sitt sammanhang och de övergripande målen, och arbetet för att nå dem, beskrivs. Detta dokument kommer att uppdateras vid behov. Varje år skrivs också en verksamhetsplan och en verksamhetsberättelse där en mer detaljerad beskrivning av den årliga verksamheten ges.

2 Introduktion

2.1 Ökande global handel och klimatförändringar ökar riskerna

Den ökande globala handeln leder till ökad risk för att nya växtskadegörare sprids via handeln med växter och växtmaterial men även via förpackningsmaterial som t.ex. lastpallar. Klimatförändringarna har också bidragit till att riskerna ökat för att nya skadegörare, som tidigare begränsats av låga temperaturer, etablerar sig i Sverige. Riskerna för skador ökar också p.g.a. att klimatförändringarna förlängt växtperioden vilket lett till att skadegörarna kan vara aktiva under en större del av året och kan hinna med fler generationer per säsong. Ett varmare klimat leder också till att nya grödor kan introduceras och med det följer ökade risker med nya skadegörare som etablerar sig.

2.2 Växtskyddslagen och reglerade skadegörare

Jordbruksverket är ansvarig myndighet i Sverige för riskhantering avseende växtskadegörare och ska förebygga spridning och bekämpning av växtskadegörare. Den nuvarande svenska växtskyddslagen utgår från det gällande rådsdirektivet 2000/29/EG om skyddsåtgärder mot växtskadegörare men kommer att ersättas av den nya ”EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare (2016/2031)”¹ som trädde ikraft i december 2016 men ska tillämpas först från och med den 14 december 2019. Detta gäller med några få undantag som t.ex. ändringen att anmälningsskyldigheten, om man får vetskap om att en karantänkadegörare introducerats, har utvidgats till att gälla alla. Denna ändring träder i kraft redan den 1 januari 2017.

Enhetens arbete kommer att omfatta de arter av växtskadegörare som enligt den nya förordningen¹ klassas som EU-karantänkadegörare eller som reglerade EU-icke-karantänkadegörare. Enhetens arbete kommer dock inte omfatta skadegörare som är växter.

Karantänkadegörare är identifierade organismer som inte är etablerade eller bara i begränsad omfattning förekommer inom EU och som potentiellt kan orsaka oacceptabel ekonomisk, social eller miljömässig påverkan (Bilaga I, avsnitt 1, i nya EU-förordningen¹). Påträffade fall ska utrotas eller inneslutas.

Reglerade EU-icke-karantänkadegörare är enligt kriterierna identifierade organismer som främst sprids via växter för plantering och som potentiellt kan orsaka oacceptabel ekonomisk, social eller miljömässig påverkan (Bilaga I, avsnitt

¹ Regulation (EU) 2016/2031 of the European Parliament of the Council of 26 October 2016 on protective measures against pests of plants, amending Regulations (EU) No 228/2013, (EU) No 652/2014 and (EU) No 1143/2014 of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 69/464/EEC, 74/647/EEC, 93/85/EEC, 98/57/EC, 2000/29/EC, 2006/91/EC and 2007/33/EC
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R2031>

4, i nya EU-förordningen¹). Genom att reglera förekomsten av dessa skadegörare på växter för plantering ska vidare spridning som leder till oacceptabel skada motverkas. Det finns inget krav på att dessa skadegörare ska utrotas.

Enhetens arbete omfattar även nya oreglerade växtskadegörare om de enligt kriterierna kan komma ifråga för reglering.

2.3 Bakgrund till bildandet av enheten för riskvärdering av växtskadegörare

Jordbruksverket fick i sitt regleringsbrev 2013 regeringens uppdrag att utreda på vilket sätt det går att säkerställa att Jordbruksverket, i egenskap av nationell myndighet för riskhantering avseende växtskadegörare, får tillgång till ändamålsenlig riskvärdering som underlag för beslut inom området. En utredning gjordes av representanter för Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och SLU (Jordbruksverkets rapport 2014:14²). Där föreslogs att en funktion för riskvärdering av växtskadegörare skulle inrättas vid SLU. I regleringsbrevet för SLU 2016³ tilldelades SLU anslag för en sådan funktion. I SLUs instruktion (Förordning 1993:221) står det nu att "Lantbruksuniversitetet ska utföra riskvärderingar av växtskadegörare. I denna uppgift ingår i första hand att bistå Statens jordbruksverk i dess arbete med att förebygga spridning av och bekämpa växtskadegörare. Förordning (2016:410)."⁴ SLU:s rektor beslutade att verksamheten skall bedrivas i linje med förslag i Jordbruksverkets rapport 2014:14⁵. Denna verksamhetsbeskrivning är därför till stora delar baserad på denna utredning. Beskrivningen är uppdaterad med bl.a. information från "Jordbruksverkets plan för att använda funktionen för riskvärdering av växtskadegörare" (Dnr 6.5.17-6122/16).

2.4 Organisation

Enheten för riskvärdering av växtskadegörare är placerad vid fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap på SLU. Ett viktigt skäl till att placera riskvärderingsfunktionen vid SLU var att det där finns omfattande kompetens om växtskydd, växtproduktion, modellering, datahantering etc. vilket är relevant för riskvärderingar. Ett annat skäl var att man eftersträfvade att funktionen skulle vara

²Riskvärdering av växtskadegörare. Jordbruksverket. Rapport 2014:14).

http://www2.jordbruksverket.se/download/18.37e9ac46144f41921cd20156/1402569576175/ra14_14.pdf

³ Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Sveriges lantbruksuniversitet inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

<http://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=17170>

⁴ Förordning (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. Svensk författningssamling 1993:221

<https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1993221-for-sveriges-sfs-1993-221>

⁵ Instruktion för enhet för riskvärdering av växtskadegörare vid SLU (Unit for risk assessment of plant pests at SLU), SLU ID: SLU.ua.2016.1.1.1-328

oberoende från riskhanteringsfunktionen, dvs. Jordbruksverket. Detta uppnås genom att riskhanteringsfunktionen beställer riskvärderingarna men de har inte någon påverkan på de bedömningar som görs. Riskvärderarna levererar vetenskapligt baserade analyser och listar de tillgängliga åtgärderna samt kostnads/nyttobräkningar. Detta material utgör sedan ett underlag för riskhanteringsfunktionens beslut.

Enhetens verksamhet leds av en styrgrupp med ledamöter från SLU, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen samt administreras av en forskningssekreterare. Styrgruppen består av [Barbara Ekbom](#), Senior Adviser NJ-fakulteten, SLU, *ordförande*; [Karin Nordin](#), Växtskyddschef, Jordbruksverket; [Sanja Manduric](#), Rådgivare, Jordbruksverket; [Carl Appelqvist](#), Skadesamordnare, Skogsstyrelsen; [Jonathan Yuen](#), Professor vid Institutionen för skoglig mykologi och växtpatologi, SLU; [Erland Liljeroth](#), Professor vid Institutionen för växtskyddsbiologi, SLU; [Christer Björkman](#), Professor vid Institutionen för ekologi, SLU; [Pär Aronsson](#), forskningssekreterare (administrativt stöd).

Uppgifterna för styrgruppen inkluderar bl.a. att:

- 1.) I samråd med Jordbruksverket fastställa rutiner för hur beställning och leverans av uppdrag ska ske.
- 2.) Upprätta rutiner för kvalitetssäkring av verksamheten, och årligen följa upp dessa rutiner.
- 3.) Årligen föreslå verksamhetsplan och budget för enheten för fastställande av berörda prefekter.
- 4.) Efter förslag från styrgruppens ordförande skyndsamt behandla och vid behov prioritera mellan önskemål från Jordbruksverket, från andra intressenter och från enheten om riskvärderingar och andra uppgifter inom ramen för uppdraget utöver vad som ingår i aktuell verksamhetsplan.

Operativt arbetar två analytiker, Johanna Boberg och Niklas Björklund, på heltid i enheten.

Finansieringen sker med budgetmedel, men i de fall en riskvärdering avser att främja marknadstillträde i exportsituationer finns möjligheten att den berörda näringen finansierar den. Av SLU:s anslag ska minst 3 miljoner kronor användas för riskvärdering av växtskadegörare ^{6,7}.

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Sveriges lantbruksuniversitet inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

<http://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=17170>

⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Sveriges lantbruksuniversitet inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

<http://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=17986>

2.5 Avgränsningar

Enhetens verksamhet omfattar:

- 1) De arter av växtskadegörare som enligt den nya förordningen¹ klassas som EU-karantänskadegörare och reglerade EU-icke-karantänskadegörare samt nya oreglerade växtskadegörare om de enligt kriterierna kan komma ifråga för reglering. Växtskadegörare kan vara t.ex. insekter, nematoder, kvalster, svampar, bakterier eller virus.
- 2) Alla växter som kan hotas, t.ex. växter i produktionen (jordbruk, trädgård och skog), i parker, privata trädgårdar, grönområden och i vilda habitat.

Enhetens verksamhet omfattar *inte*:

- 1.) Akvatiska system (vattenlevande organismer).
- 2.) Invasiva främmande växter.
- 3.) Artbestämning av skadegörare.

3 Utveckling av verksamheten

3.1 Arbetsprocess

Enheten för riskvärdering av växtskadegörare utgör en ny funktion och en fungerande arbetsprocess behöver utarbetas. Det kommer att behövas tydliga och effektiva kanaler för kommunikation mellan intressenter (vilket framförallt är Jordbruksverket) och enheten för riskvärdering av växtskadegörare. Rutiner för hur beställning och leverans av uppdrag ska ske behöver tas fram samt procedurer för hur verksamheten skall kvalitetssäkras.

3.2 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling inom fältet för riskvärderingar kommer att vara en central verksamhet för enheten för riskvärdering av växtskadegörare, framförallt under den första tiden, bl.a. eftersom riskvärderingsfunktionen utgör en för Sverige ny funktion. Det handlar främst om att öka riskanalytiskompetensen och öka kunskapen om arbetet som pågår med nya växtskadegörare. En viktig del av detta är att utveckla ett professionellt nätverk med såväl våra grannländer som på europeisk och global nivå. Även omvärldsbevakning av växtskadegörare ingår som en viktig del, exempelvis att följa det aktuella forskningsläget, utvecklingen av riskvärderingsmetoder samt arternas aktuella status.

4 Analys och kunskapssammanställning

Att göra riskanalyser, riskklassificeringar och kunskapssammanställningar är kärnverksamheten för enheten för riskvärdering av växtskadegörare. Det finns ett stort behov av detta då angrepp av växtskadegörare kan orsaka omfattande ekonomiska, sociala och miljömässiga förluster. Åtgärder för att hindra sådana förluster är därför i stor utsträckning ett samhällsintresse.

4.1 Riskvärderingar (PRA)

Genom riskvärdering av nya skadegörare kan andra funktioner som inventering, övervakning, kontrollverksamhet och omvärldsspaning styras så att nya risker upptäcks så tidigt som möjligt. Detta är av avgörande betydelse för att kunna agera förebyggande vilket är grunden för ett framgångsrikt växtskyddsarbete. Riskvärderingar som görs enligt internationella standarder, s.k. Pest Risk Assessments (PRA), är också nödvändiga för att kunna lagstifta om nya handelsregler för att förhindra introduktion och spridning av skadegörare. Riskvärderingar är dessutom användbara för att fatta beslut om bekämpningsåtgärder. Det kan röra sig om vilka bekämpningsåtgärder som är bäst lämpade för att utrota påvisade förekomster av en skadegörare eller om det är lämpligare att inrikta sig på att begränsa dess skada eller att helt avstå från åtgärder.

I riskvärderingarna inkluderas många typer av konsekvenser som nya skadegörare kan åstadkomma. Ekonomiska konsekvenser kan exempelvis inkludera produktionsförluster, kostnad för bekämpning och motåtgärder, effekter på efterfrågan och vinstmarginal för producenterna. Miljökonsekvenser kan innefatta effekter på biodiversitet och ekosystemtjänster, bieffekter av bekämpningsåtgärder och kostnader för att återställa miljövärden. Sociala konsekvenser inkluderar effekter på exempelvis sysselsättning, livsmedelssäkerhet och vattenkvalitet. Konsekvenser på landskapsbilden och på rekreativvärden kan också inkluderas i riskvärderingarna.

4.2 Riskklassificeringar

Riskklassificeringar, eller riskindex, är verktyg för att inbördes kunna ranka riskerna som olika organismer utgör. Detta behövs bl.a. för att kunna prioritera hur mycket resurser som skall läggas på inventering av olika nya växtskadegörare. Flera länder har utvecklat modeller för riskklassificering, bl.a. har Finland utvecklat ”[FinnPRIO](#)”⁸ och i Storbritannien har man utvecklat ”[UK Plant Health Risk Register](#)”⁹. I Sverige tog Jordbruksverket under 2016 fram ett förslag för hur

⁸ Heikkilä, J., Tuomola, J., Pouta, E. et al. Biol Invasions (2016) 18: 1827. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10530-016-1123-4>

⁹ Baker, R. H. A., Anderson, H., Bishop, S., MacLeod, A., Parkinson, N. and Tuffen, M. G. (2014), The UK Plant Health Risk Register: a tool for prioritizing actions. EPPO Bull, 44:

resurserna för inventeringar ska fördelas (Övervakning av förekomst av växtskadegörare, SJV 2016:15). Enheten för riskvärdering av växtskadegörare kommer att utveckla denna strategi vidare för att den skall svara mot de användningsområden och behov som finns.

4.3 Expertutlåtanden

Enheten för riskvärdering av växtskadegörare understödjer olika samhällsfunktioner med kunskapsunderlag och bedömningar så att beslut och informationsatsningar angående nya växtskadegörare kan baseras på vetenskaplig grund. Det handlar om att svara på frågor från framförallt Jordbruksverket men även andra myndigheter och instanser, att svara på remisser samt att utföra utredningar och tillhandahålla sammanställningar som efterfrågas. Mer specifikt kan det handla om ett behov av att:

- Ta fram underlag inför kommittémöten på EU kommissionen där Jordbruksverket deltar, t.ex. SCoPAFF-PH¹⁰ (den ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder – växtskyddssektionen).
- Ta fram underlag inför Jordbruksverkets deltagande i olika arbetsgrupper avseende hantering av växtskadegörare.
- Ta fram underlag till Jordbruksverket i händelse av utbrott av växtskadegörare som faller under Jordbruksverkets linjeorganisation eller beredskapsorganisation.

5 Samarbete och kommunikation

5.1 Samverkan

Enheten för riskvärdering av växtskadegörare är en liten enhet och samverkan med andra aktörer är därför helt avgörande för att målsättningen med funktionen skall kunna uppfyllas. Förutom samverkan med berörda parter inom Sverige kommer samverkan med våra grannländer att eftersträvas eftersom det finns stora likheter vad det gäller både klimat och produktionssystem och därför även liknande behov av växtskydd. Framförallt gäller detta skogsskadegörare. Dessutom är grannländer beroende av varandras växtskydd mot nya arter eftersom om en skadegörare etablerar sig i ett land ökar riskerna markant att arten sprider sig på egen hand till grannländerna. Samarbete på internationell nivå är givetvis också mycket viktigt och där är EFSA (European Food Safety Authority¹¹) och EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organization¹²) centrala organisationer. Det finns

187–194. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/epp.12130/full> och <https://secure.fera.defra.gov.uk/phiw/riskRegister/>

¹⁰ Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed – section "Plant Health", <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/9vvik7m1c3gyxp/vh8bhulsgpeg>

¹¹ <http://www.efsa.europa.eu/en/science/plant-health>

¹² <https://www.eppo.int>

även globala initiativ för samverkan som t.ex. inom IPRRG (The International Pest Risk Research Group¹³).

5.2 Informationsspridning

De analyser och kunskapssammanställningar som produceras vid Enheten för riskvärdering av växtskadegörare kommer i första hand att utgöra ett underlag för Jordbruksverkets riskhanteringsbeslut. De kommer också att läggas ut på enhetens hemsida (www.slu.se/riskvardering). I den mån de är av intresse för andra aktörer i samhället kommer de även att spridas på andra lämpliga sätt, t.ex. via fackpress eller via vetenskapliga tidskrifter.

¹³ http://www.pestrisk.org/?page_id=392